Pakkasmarja Oy
Lintikonkatu 20
77600 SUONENJOKI
www.pakkasmarja.fi
020 7099 570

LAUSUNTO

18.11.2024

Lausunto hallituksen esityksestä 169/2024 eduskunnalle kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain 1 ja 24 § muuttamisesta

Pakkasmarja Oy esittää lausuntonaan seuraavaa:

Pakkasmarja Oy on Suomen johtava pakastemarjojen toimittaja, jonka liikevaihdosta merkittävä osuus tulee metsämarjoista eli mustikasta ja puolukasta. Myös viljeltyjen marjojen sadonkorjuutöissä olevat henkilöt ovat käytännössä lähes poikkeuksetta muita kuin Suomen tai EU:n kansalaisia. Näin ollen kolmansista maista tulevia kausityöntekijöitä koskeva lainsäädäntö, heidän edellytyksensä tulla Suomeen ja sitä kautta marjojen saatavuus ovat tärkeässä roolissa yhtiön ja koko toimialan elinvoimaisuuden säilyttämisessä. Pakkasmarja Oy ei palkkaa itse suoraan kausityöntekijöitä metsämarjojen poimintaan tai viljeltyjen marjojen kausitöihin.

Yhtiön omistuspohja on laaja, perustajaosakkaina olivat marjanviljelijät ja edelleen valtaosa osakkeista on aktiivisten viljelijöiden omistuksessa. Tällä hetkellä luonnonmarjojen poiminnassa esiin nousseet ongelmat heijastuvat myös marjatilayrittäjiin (SSMY) ja luovat mainehaittaa myös jalostavalle yritykselle eli Pakkasmarjalle. Monet kausityöntekijät haluavat poimia myös luonnonmarjoja ja jatkossa sekä luonnonmarjojen että viljeltyjen marjojen poimijat tulisivat kuulumaan saman lainsäädännön ja TES:n piiriin. Sen vuoksi olemme myös pyytäneet kommentteja Suonenjoen Seudun Marjanviljelijäyhdistykseltä (tekstissä merkitty SSMY), koska heillä on paras näkemys marjanviljelytilojen osalta.

Yhtiömme arvoja ovat jo vuosikymmenen ajan olleet kotimaisuus, laatu ja vastuullisuus. Toimialan jatkuvuuden kannalta on välttämätöntä, että marjanpoimintaa koskeva lainsäädäntö on eettisesti kestävällä pohjalla, sen soveltaminen selkeästi määriteltyä ja sitä koskeva valvonta yhdenmukaista, tasavertaista ja jatkuvaa, mutta myös käytännön toiminnan kannalta tarkoituksenmukaista.

1. Volyymit ja poimijoiden saatavuus

Kotimaiseen kulutukseen tarvittavat volyymit ovat miljoonia kiloja vuodessa. Ruokaviraston MARSI -raportin mukaan vuonna 2023 mustikkaa tuli myyntiin 4 miljoonaa kiloa (edellisvuonna (2022) 9,4 miljoonaa kiloa) ja puolukkaa vajaat 5,2 miljoonaa kiloa. Valtaosa myyntiin poimituista luonnonmarjoista (vuonna 2023 87%) tulee ulkomaalaisten poimijoiden keräämänä. Kuluneena kesänä (2024) työntekijän oleskelulupaa luonnonmarjojen poimintaan haettaessa sovellettiin saatavuusharkintaa, jolloin työpaikat tuli avata julkiseen hakuun sen selvittämiseksi, olisiko hakijoita saatavissa Suomesta/EU-ETA-alueelta. Tämä menettely pitkittää lupaprosessia turhaan, koska aiempien vuosien kokemuksen perusteella suomalaisten kiinnostus kausityöhön marjatiloilla tai luonnonmarjojen poimintaan on lähes olematonta.

Yrityksemme vuosittain tarvitsemat luonnonmarjamäärät ovat niin suuria, että suomalaisten harrastepohjaisella marjastuksella jokamiehen oikeuteen perustuen niitä on vaikea tai lähes mahdoton saada hankittua. Tämän vuoksi on välttämätöntä saada aikaan kausityöhön ratkaisu, joka turvaa marjojen saannin sekä poimijoiden oikeudenmukaisen kohtelun. Päätökset on tehtävä nopealla aikataululla, jotta tulevan kesän 2025 marjasadon kerääminen riittävässä määrin on mahdollista.

2. Työsuhteisuus

2.1. Yleisperiaate ja kokemukset satokaudelta 2024

Pakkasmarja Oy ja myös SSMY pitävät tärkeänä tilanteen selkiyttämistä ja kannattavat sitä, että kausityöluvalla voisi tehdä luonnontuotteiden keruuta työsuhteessa. Tällöin toimintaperiaatteet sekä luonnonmarjojen että viljeltyjen marjojen osalta olisivat samankaltaiset ja näin ollen toivon mukaan vältytään väärinkäytöksiltä. Ennen lain hyväksymistä tulisi näkemyksemme mukaan saada selvitys kuluneen kesän 2024 toteutuneesta tilanteesta:

- miten hyvin työsuhteinen malli vähensi hyväksikäytön mahdollisuuksia?
- millaisiksi poimijoiden tulot muodostuivat?
- paljonko luonnonmarjoja saatiin poimittua?

Pakkasmarjan näkemyksen mukaan myös marjalain mukainen luonnonmarjojen poiminta olisi hyvä säilyttää mahdollisena toimintamallina Suomessa jo oleskeleville kolmansista maista tuleville henkilöille, mikäli voidaan selkeästi osoittaa periaatteet, milloin voidaan katsoa, että kyse ei ole työsuhteessa tapahtuvasta tekemisestä. Selkeät soveltamisohjeet tarvitaan marjayrittäjille, jotta taataan poimijoiden yhdenvertainen kohtelu sovellettavasta laista riippumatta. Sekä TES:n että lain/lakien tulkintaan, noudattamiseen ja valvontaan on saatava selkeä ohjeistus hyvissä ajoin ennen satokautta, jotta yrittäjillä on mahdollista tehdä asiat oikein (viranomaisella oltava selkeä kanta, ei voida eikä haluta odottaa tulkinnan selkeytymistä oikeustapausten kautta).

2.2. Työnantajamaksut ja kannattava liiketoiminta

Työsuhteen myötä marjayritysten maksettavaksi tulevat sosiaaliturvamaksut nostavat yritysten kustannuksia eivätkä esimerkiksi kerättävät eläkemaksut tuota poimijoille tai marjayritysten maatalouden kausityöntekijöille juurikaan eläketurvaa, eikä poimijoilla välttämättä ole tietoa, miten he tulevaisuudessa voisivat edes eläkettä Suomesta hakea. Mikäli yrityksiä voitaisiin vapauttaa eläkemaksujen maksamisesta, näkisimme mieluummin senkin summan maksettavan suoraan poimijalle Suomessa työskentelyn yhteydessä.

Luonnonmarja-alan yritysten kannattavuus on Pellervon taloustutkimuksen selvityksen mukaan ollut selkeästi laskussa 2019-22. Palkkakustannusten merkittävä nousu tulee aiheuttamaan taloudellisia haasteita ja luonnonmarjojen hinnat todennäköisesti nousevat. Pellervon taloustutkimus arvioi edelleen, että luonnonmarjayritysten huonolla taloudellisella menestyksellä tai lopettamisella olisi vähän merkitystä valtakunnallisesti, mutta paikallisesti työpaikkojen menetys vaikuttaisi suurestikin.

Yrityksemme osalta toteamme, että merkittävä hintojen nousu aiheuttaisi mahdollisesti taloudellista haittaa, koska kustannusten nousun vieminen ketjussa edelleen on haastavaa. Luonnonmarjojen volyymista merkittävä osa kilpailutetaan hintojen osalta vuosittain ja joka tapauksessa hinnat tarjotaan aina vuoden valikoimajaksoon kerrallaan. Työllistämme kokoaikaisia työntekijöitä keskimäärin 33 henkilöä ja satokaudella meillä on määräaikaisia työntekijöitä n. 19 henkilöä. Olemme myös viimeisen 3 vuoden aikana investoineet ympäristö- ja energiaystävällisiin toimitiloihin yli 10 milj. €. Päättyneen tilikauden liikevaihto vahvistetun tilinpäätöksen mukaan oli 22,6 milj. €, joten näemme että toimintamme heikkenemisellä olisi merkittäviä talousvaikutuksia. Yhtiöllämme on n. 250 viljelysopimusta ja työllistämme välillisesti merkittävän määrän poimijoita eri puolilla Suomea. SSMY:n arvion mukaan pelkästään Sisä-Savon alueella n. 2500-3000 henkilöä työllistyy marjatiloille kausityöhön ja tämän lisäksi tulevat luonnonmarjoja toimittavan yrityksen poimijat.

Tavoitteenamme on myös jatkojalosteiden vienti ja mikäli Suomen luonnonmarjojen hintataso jatkossa poikkeaisi merkittävästi ulkomaisten marjojen hinnasta, kotimaisten marjapohjaisten tuotteiden vientimahdollisuudet heikkenisivät merkittävästi.

2.3. Joustavuus ja selkeät tulkinnat

2.3.1. Marjatilayrityksen kausityöntekijä ja kausityölupa

Yhteisenä kantana SSMY:n kanssa esitämme, että marjatilan kausityöntekijän rooli luonnonmarjojen poiminnassa tulee määritellä selkeästi ja yksiselitteisesti ennen lain hyväksymistä:

- **Marjatilan kausityöntekijä haluaa omalla vapaa-ajallaan hankkia lisäansioita luonnontuotteita keräämällä:**
    - oikeus poimia jokaisen oikeuden perusteella ilman, että marjatilayrittäjä tulkitaan tässä tapauksessa automaattisesti työnantajaksi
    - oikeus myydä keräämänsä tuotteet vapaasti valitsemalleen taholle, myös työnantajana toimivalle marjatilayritykselle, ilman että tulkitaan automaattisesti ylityöksi
- **Marjatilayrittäjä haluaa tarjota lisätyötä luonnontuotteita keruuttamalla:**
    - mahdollisuus tehdä samalla kausityöluvalla, jonka työntekijä on hakenut tullessaan marjatilalla maatalouden kausityöhön
- **Selkeä ohjeistus, joka ei ole tapauskohtainen vaan yleispätevä:**
    - milloin kausityöntekijän katsotaan toimivan jokaisen oikeuden nojalla ja omasta halustaan
    - milloin tulkitaan marjatilayrittäjän toimivan työnantajana luonnontuotteiden keräämisen osalta

- **Yhdellä kausityöluvalla voisi joustavasti tehdä töitä kaikilla kausityölainsäädännön piiriin kuuluvilla toimialoilla**
- **Mahdollisuus lisätä useita työnantajia kausityölupaan**
    - helpommaksi kausityöntekijän kannalta vaihtaa työnantajaa esimerkiksi, mikäli työt toisella työnantajalla vähenevät/työllistyy lyhytaikaisesti toiselle työnantajalle/työnantaja on syyllistynyt väärinkäytöksiin

3. Ansaintamahdollisuus mahdollisimman suureksi

Sekä marjatilojen kausityöntekijät (SSMY:n mukaan)että luonnonmarjojen poimijat, jotka tulevat ns. kolmansista maista tulevat olosuhteista, joissa ansiotaso on niin alhainen, että kausityöstä saatavan palkan osuus kokonaisvuosiansiosta on huomattavan suuri. Tämän vuoksi työntekijät ja poimijat ovat halukkaita ansaitsemaan mahdollisimman paljon oleskelunsa aikana. Työsuhteisuus ei saisi ainakaan pienentää ansiotasoa. Lisä- ja ylityökäytännöt ja ohjeistus niihin pitäisi laatia huomioon ottaen työsuhteen lyhytkestoisuus sekä työntekijöiden mahdollisuus lisäansioihin, mikäli he itse ovat halukkaita lisätyöhön.

4. Työntekijöiden / poimijoiden kuuleminen

Näkemyksemme mukaan olisi tärkeää kuulla myös poimijoita, miten he ovat kokeneet kauden 2024 käytännöt ja ansaintatason. Emme saisi pelkästään omasta kulttuuristamme käsin asettua paremmin tietävän asemaan, vaan meidän pitäisi myös kuunnella kausityöhön lähteneiden henkilöiden näkemyksiä kausityön motiiveista ja heidän ansaintalogiikastaan.

5. Vastuullisuus

Lopuksi haluamme todeta, että käymme yhteistyökumppaneidemme kanssa jatkuvaa vuoropuhelua vastuullisuustyöstä ja miten varmennamme kausityöntekijöiden ja poimijoiden asemaa toimitusketjussa.

Kotimaisen marjan aseman turvaaminen on vastuullista, sillä myös uudet ravintosuositukset kehottavat lisäämään hedelmien, marjojen ja vihannesten käyttöä entisestään. Kotimaisia marjoja ei voi suoraan korvata ulkomaisilla ainakaan samaan käyttötarkoitukseen, koska ulkomaiset marjat suositellaan kuumennettavaksi ennen käyttöä Ulkomaiset pakastemarjat - Ruokavirasto

Satokauden 2025 luonnonmarjojen saatavuuden varmistamiseksi lainsäädäntö ja ohjeistus on saatava valmiiksi ja marjayritysten tietoon mahdollisimman pian.

Suonenjoella 18.11.2024

PAKKASMARJA OY

Arja Kastarinen, toimitusjohtaja, arja.kastarinen@pakkasmarja.fi, 040-730 6088
Vesa Soirio, hallituksen puheenjohtaja, vesa.soirio@pakkasmarja.fi, 0500-587 309